

ДЕШИФРИРАЊЕ И КАТЕГОРИЗАЦИЈА НА МАКЕДОНСКИТЕ КНИЖЕВНИ ПСЕВДОНИМИ

Славчо Ковилоски

*Институт за македонска литература,
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје*

Клучни зборови: псевдоними, аноними, кратенки, дешифрирање на псевдоними, категоризација на псевдоними, македонска книжевност.

Резиме: Во трудот се осврнуваме на прашањето за псевдонимноста во македонската книжевност. Ние се задржуваме на процесот на собирање, анализирање и синтетизирање на непотпишани дела или потпишани со скриени имиња, иницијали, графиски знаци и сл. Притоа, нив ги категоризираме во повеќе групи (криптоними, којноними или колективни псевдоними, тропоними, латинизми, фиктоними итн.) Овие наши согледувања ги изнесуваме како пример за можностите за понатамошни истражувања на полето на псевдонимноста, но и како потреба за разјаснување на потребите и начините да се пишува со затскриено име. Изнесеното го сметаме за важна основа и за давање увид за комплексноста на прашањето за македонските книжевни псевдоними.

DECIPHERMENT AND CATEGORISATION OF MACEDONIAN LITERARY PSEUDONYMS

Slavcho Koviloski

*Institute of Macedonian Literature
Ss. Cyril and Methodius University in Skopje*

Keywords: pseudonyms, anonyms, abbreviations, decipherment of pseudonyms, categorisation of pseudonyms, Macedonian literature

Abstract: In this paper, we shall address the issue of pseudonymity in Macedonian literature. We shall focus on the process of collecting, analysing and synthesising unsigned works or those signed with hidden names, initials, graphic signs, etc. We categorise them into several groups (cryptonyms, collective pseudonyms, geonyms or troponyms, latinisms, phytonyms, etc). We shall present these observations as an example for the possibilities for further research in the field of pseudonymy, as well as of the need to clarify the necessities and the ways to write under a hidden name. We consider this work as an relevant basis for providing insight into the complexity of the issue of Macedonian literary pseudonyms.

Прашањето на псевдонимноста

Прашањето на псевдонимноста е едно од најинтересните, но и најнеистражените области во македонската книжевност. Самото истражување на книжевно-теориската структурата на псевдонимот претставува еден долг и макотрпен процес на: собирање, анализирање, синтетизирање на непотпишани дела или потпишани со скриени: имиња, иницијали, графиски знаци итн. Темата само за себе е комплексна, па за да се постигнат одредени резултати и да се разјаснат начините на образување, но и да се категоризираат псевдонимите е потребна ексцерпција на материјали од периодичните и дневните изданија, од посебни изданија, од ракописи, кореспонденција, односно од секакви видови извори до коишто можеме да дојдеме.

Во светски рамки веќе одамна постојат речници и прирачници и други помагала од: австриската, англиската, руската, шпанската, италијанската, латиноамериканската, полската, словачката, кинеската и други книжевности. Книжевните теоретичари од: Франција, Германија, Русија и други земји почнувајќи од XVII век започнале со објавување сериозни истражувања и лексикони поврзани со литературните псевдоними (делата на: Фридрих Геислер, Адриен Бел, Емил Велер, Лудвиг Лалан, Антоан Александер Барбие, В.С.Карцов, М.Н.Мазиев, А.В.Смирнов и др. Овие, да ги наречеме, првични обиди за систематизација на скриените имиња, во XX век биле надополнети со зборници и речници во поголем број европски земји (Австрија, Данска, Украина, Холандија, Чешка, Шпанија, Романија и др.), како и надвор од Европа (САД, Бразил, Куба, Кина, Канада, Мексико, Аргентина и др.).

Во македонската наука свои прилози со и за дешифрирање на одредени псевдоними прв изнел Харалампие Поленаковиќ, а потоа на одредени текстови потпишани со псевдоними и со иницијали позадлабочено имаат работено и: Александар Спасов, Блаже Ристовски, Блаже Конески, Ристо Попларов, Гане Тодоровски и Васил Тоциновски. Во оваа група влегува и авторот на овие редови, со забелешка дека од него произлезе и првиот книжевно-теоретски труд посветен на псевдонимите и анонимите во македонската книжевност воопшто.¹

За да не се повторуваме во однос на тој наш труд, ние ќе се задржиме на уште два помалку познати, и кај нас досега воопшто необработувани, аспекти на псевдонимноста, а тоа се дешифрирањето и категоризацијата. Имено, псевдонимот, односно лажното, скриеното име (грчки: ψευδώνυμον – pseudónymon) или книжевното име (nom de plume) се зема поради најразлични причини и познава повеќе

---

¹ Да се погледне: Ковилоски, Славчо. 2021. „Псевдонимите и анонимите во македонската книжевност од XIX век“. Во: *Сѝекѝар*, бр. 77.

категории. Како причини можеме да ги наведеме лошите општествено-политички и економски услови во кои работел авторот со што се зголемува стравот од несакани последици за него и за семејството, потоа од комерецијални причини, од морални и од етички причини, од уметничкото влијание итн.

Појавата на псевдоними во македонската книжевност започнува уште од средновековниот период (најпознат е случајот со Черноризец Храбар), но целосната експлоатација на скриеното име започнува во XIX век, со помали и со поголеми варијации низ децениите, а продолжува во XX век, со потенцирање на периодот меѓу двете светски војни (особено во 30-тите години). Од Димитрија Миладинов (Единь отечестволюбивь), преку Крсте Мисирков (К. Пельскій) и Димитрија Чуповски (Посмртче), до Коста Солев (Кочо Рацин, Невен Пејко), Цеко Стефанов Попиванов (Цеко Нови) и Славко Јаневски (-ски), разоткривањето на потписите ја збогатува македонската книжевност со дела, кои инаку би останале надвор од македонските книжевни текови и канони. Овие псевдоними се наоѓаат расфрлани насекаде во периодиката на: македонски, бугарски, српски, грчки, француски, руски и други јазици, како што се весниците и списанијата: *Авџиономна Македонија*, *Светилина*, *Чийалишиџе*, *Новини*, *Весџи*, *Зборник на народни умотворби*, *наука и книжнина*, *Царибразски весџник*, *Царибразски гласник*, *Le Courier d'Orient*, *Obzor*, *Zora Jugoslavenska*, *Луч*, *Нова Македонија*, *Современосџ* и др.

Што се однесува до категориите, кога зборуваме за псевдоними, ние го правиме тоа воопштено бидејќи тие се само едно општо именување, делче од мозаикот на начини на скривање на името. Имено, употребата на терминот псевдоними се однесува на повеќе од педесет и пет (55) различни (пот)категории скриени и измислени имиња. Во една општа рамка, нив можеме да ги групираме како: фиктонтими (псевдоандромини, псевдогиними, колективни псевдоними, титлонтими), криптоними (иницијали, апоконими, ананими, анаграми, калки, шифри, астроним), односно графонтими (цифри, интерпункциски знаци, други знаци). Сепак, тука не завршуваат теориските определувања на подвидови на псевдонимите, па така уште има и: хетероними или алоними, алографи, псевдоепиграфи, фероними, стигмоними, хроматонтими, фитонтими, псевдоними базирани на етнонтими, геоними, зооними итн. Сите тие имаат свои значења, кои се обработени подробно во книжевностите со побројна читателска публика од македонската, а во оваа пригода ние ќе се осврнеме токму на нив.

Дешифрирање на псевдонимите

Значи, ние ќе се задржиме на двата главни проблеми за кои сметаме дека се од исклучително значење за спознавање на псевдонимите, а тоа се: а) откривање и начинот на дешифрирање, и б) нивна категоризација. Прашањето за псевдонимите е исклучително важно бидејќи го потврдуваме или го негираме авторството на определено дело, кое можеби му е припишно на еден, а му припаѓа на друг автор. Исто така, со дешифрирањето, нашиот литературен корпус се збогатува, како со автори (познати и непознати), така и со нови дела. Колку за илустрација ќе наведеме дека во македонската книжевност е познат случајот кога потпишаната песна со графеми, односно ѕвезди (астроними) „Грк и Б’лгарин“ од Димитрија Миладинов му се припишувала на Константин Миладинов, а песната „Глас од далека земља“ потпишана со псевдонимот Правдољубов (Правдољубовъ) на Андреја Петкович, му била припишувана на Константин Петкович. По повеќегодишни истражувања и компаративни согледби на Харалампие Поленаковиќ и на Александар Спасов е конечно утврдена нивната вистинска припадност. Така, причините за недоумиците, чии песни му припаѓаат на Константин Миладинов, лежат во неговата желба да остане анонимен како автор на своите поетски творби бидејќи, во една пригода, пишувајќи му на Георги Раковски, тој запишал: „Ви испраштам две мои песни, кои молјам да вметите во почетниот ваш лист, ако је по направлението му... Песните нека сет безимени“ (Спасов 1989: 210). Раковски го прифатил барањето и песните навистина излегле во весникот *Дунавски лебед* од 7 февруари 1861 година, во бројот 20, без потписот на авторот, туку – со по три ѕвездички. Слично барање К. Миладинов упатил и до Димитар Павлович за песната „Грк владика на Болгарите“ со забелшка: „да се печати без мое име“ (Спасов 1989: 211).

Како што ќе забележиме, постапката при откривање на псевдонимите може да биде различна, но секогаш поткована со одредена методска апаратура. Таа се базира на: анализата на односите меѓу авторите, весниците во кои објавувале, стилот на пишување, структурата на текстот, јазикот и влијанијата врз него (дијалектизми, русизми, бугаризми, србизми, грцизми, турцизми, западноевропска терминологија), темите што ги обработувале, политичките и идеолошки припадности и сл. На ваков начин, Блаже Ристовски, Васил Тоциновски и Гане Тодоровски, меѓу другите, откриваат повеќе псевдоними на: Димитрија Чуповски, Крсте Мисирков, Гаврил Константинович, Димитар В. Македонски, Цеко Стефанов Попиванов, Димитар Миленски, Георги (Горѓи) Капчев, Андреј Протич, Михаил Сматракалев, Трајко Китанчев и др.

Таков беше и нашиот пристап кон оваа проблематика. На пример, при потрагата за откривањето на иницијалите Е. Ј-ва (*Новини* 1898: 3)

со кои се користела Евтимица Јанчева предвид ги зедеме: местото на испраќање на текстот и местото на учителствување (Воден), стилот при начинот на изразување, писменоста, како и можната професија на авторката (учителка), при што успеавме да дојдеме до списокот на завршени ученички од Солунската егзархиска гимназија во Солун. Притоа, таму го пронајдовме целосното име на авторката (родена во Воден) на дописката упатена до весникот *Новини* од 1898 година. Нејзиното име целосно се поклопи со сите параметри врз кои може да ѝ се припише авторството токму на неа.

Таков беше случајот и со откривањето на иницијалите Д. Г. употребени во текст на рубриката „Дописки“ на весникот *Новини* од 1895 година за кои утврдивме дека му припаѓаат на Даме Груев; П. И. Ш. и Пор. Ш-вџ употребени во весникот *Новини* за кои утврдивме дека му припаѓаат на Порфириј И. Шајнов; иницијалот К. со кој се служел Коста Групче во весникот *Царибродски гласник* итн. Освен компаративната метода, разните службени списоци, професијата, местото на раѓање и слични параметри, добар дел од овие написи се однесуваат и се поврзани со родните краишта и блиската околина на авторите. Така, текстот на Д. Груев се однесува на селото Смилево (Крушевско), текстовите на П. И. Шајнов се однесуваат на охридско-струшкиот реон, а оние на К. Групче на Охрид и Охридско. Треба да потенцираме и дека објавите не се поврзани секогаш на ваков начин со познати места од родниот крај, при што ги земавме и предвид познатите соработници со одредени весници и списанија. Тие лични и професионални врски ни овозможиле да ги изнесеме на виделина иницијалите П. О. Л., П. Г. и П. Г-евџ, кои му припаѓаат на Павел Генадиев, а се наоѓаат на страниците на весниците и на списанијата *Художник* и *Македono-оорински куриер*, но и на страниците на одредени преведени книги, како во случајот со книгата *Творбиџе на В. Г. Белински*, издадена во 1905 година. Сличен е и случајот со препознавањето на името Наум Темчев во иницијалите Н. Т., понатаму на Стефан Поп Иванов во Ст. П. Ив., на Димитар Молеров во Д. Г. М., на Јосиф Ковачев во К-ев, на Јосиф Пречистански во И.-Д. И. и др.

Еден од поинтересните случаи со којшто се соочивме и начинот на којшто ги дешифриравме псевдонимите Г. Майковџ (*Новини*, 1894а: 3) и Ѓйорги Майковџ (*Новини*, 1894б: 2), како и иницијалите Г. Тр-вџ (*Новини*, 1894в: 3), се однесуваат на творештвото на Георги Трајчев. Имено, овој просветен деец, родум од Прилеп, го зел мајчиното презиме како свое. Еднаш дешифрирајќи го псевдонимот Ѓйорги Майковџ и утврдувајќи дека му припаѓа на Георги (Ѓорѓи) Трајчев, при средбата со псевдонимот, при што името е предадено со иницијал: Г. Майковџ, немавме дилема дека станува збор повторно за Г. Трајчев. Иницијалите, пак, Г. Тр-вџ ги утврдивме со компарација на местото од

кое што биле испратени дописките со списокот на учители, коишто учителствувале на тоа место, но и со запознаеноста на авторот со локалните општествени и образовни процеси, полемичкиот тон со дел од претставниците од тие процеси (дали се познавале, дали одржувале контакти, дали биле во колегијални односи и сл.).

Дека внимателното читање на текстовите потпишани со псевдоними односно кратенки е од особена важност, ни зборува и дешифрирањето на потписот Бързовец (*Дебърски глас*, 1910: 4), со кој е потпишан авторот на текстот „Кон селчани од Река“, објавен во весникот *Дебарски глас* од 1910. Поттикнат од полемиката што се развила по тој повод, во еден од следните броеви се јавил самиот автор, кој си го кажал вистинското име и презиме, а кој всушност бил главниот редактор на весникот, Методиј В. Македонски. Ваквиот пристап се однесува исклучиво на постари дела, како единствен начин да се дојде до идентитетот на авторот.

Постојат случаи и кога книжевни соперници потпишани под псевдоними или иницијали, критикувајќи се и полемизирајќи меѓу себе во името на: естетските вредности, стилските и идеолошките определби, ги обелоденувале вистинските имиња. Таков е примерот со Александар Битраков, кој, во потписникот на жестока критика напишана за неговиот буквар објавена во весникот *Новини* во 1897 година, во псевдонимот Грждовјанин (*Новини*, 1897: 3) го препознал Стефан Поп Иванов. Таков е примерот и со Владо Малески, кој, во текстот „Вака сумирано“ од 1953 година, објавен на страниците на списанието *Современост*, во потписникот –ски го утврдил идентитетот на Славко Јаневски. Овие обелоденувања или разоткривања на вистинските идентитети на авторите се предизвикани од отворените полемички препирки изнесени во јавноста преку печатот. Тие имаат за цел јавноста да биде запознаена со основните биографски податоци за противникот. Фактички, изнесувањето на името на соперникот во јавноста означувало и откривање на неговите стилски, естетски и други критериуми.

Еден малку подруг начин на откривање на псевдонимите го потенцира значењето на книжевниот иследувач, не толку како дешифратор, колку своевиден детектив и проследувач на книжевните текови. Станува збор исклучиво за современи автори, односно современици на дешифраторот. Во овој случај, на некаков начин, тој успеал да дојде до информации што го однеле до авторот на текстот потпишан со псевдоним или со иницијали, при што соговорникот лично му го изнел (го потврдил) авторството на делото. Доколку постои оригиналниот или друг примерок од објавениот текст, во голема мера се потврдува тврдењето на соговорникот. Несигурноста предизвикана од ваквото субјективно припишување на авторството

обично се отстранува со јавно обелоденување на името и презимето на потписникот, при што времето е од пресудна важност да ја потврди или да ја негира неговата изјава. На ваков начин се решени повеќе псевдоними во современата светска литература. Еден таков пример на разоткривање, авторот на овој труд имаше можност да го слушне од устата на синот на Васил Иљоски, Мирослав Иљоски, кој, во списанието *Современост*, има објавено текст под псевдонимот Мирослав Исток.

Ке истакнеме дека е вообичаено новинарските текстови да бидат потпишувани со иницијали, за што зборуваат непрегледните страници на македонските весници по создавањето македонска држава: *Нова Македонија*, *Вечер*, *Дневник* итн., како на пример: Ц. Н. (Цветаноски Нове), Ка. М. (Каролина Мицеска) и др. По малиот пад на потпишување со псевдоними (но не и со иницијали) во средината и во втората половина на XX век, по осамостојувањето на Македонија, започна еден нагорен тек на објавување зад скриено име, најчесто на интернет-порталите. Сепак, бидејќи се работи за тема на која треба да ѝ се допушти време, односно на неа да се погледне од временска дистанција, но и поради можностите за пообемно ексцерпирање на проблематиката, нив ќе ги оставиме за друга пригода.

Како една од практиките на авторите што треба да се забележи е прифаќањето на ново презиме (и/или име) со кое тие се идентификувале. Во овој случај не станува збор за криење или скривање на идентитетот, туку поради некакви околности самосвесно се решиле да прифатат друго, различно именување од роденото. Овие промени можеле да се должат на религиозните (верските) практики, како во случаите со црковните лица, поради народносно или словенско осознавање, поради поблиска идентификација со родниот крај, поради навраќање кон постара родова идентификација, поради уметнички причини и сл. Вакви примери во македонската литература и култура има неколку: роденото име на теологот Калистрат Зографски било Крстан Санџакоски, на митрополитот Натанаил Кучевишки, познат и како Зографски, било Нешо Бојкикев, на Рајко Жинзифов било Ксенофон Синсиф, на Војдан Чернодрински било Војдан Поп Георгиев, Кочо Рацин бил роден како Коста Апостолов Солев, Венко Марковски бил роден како Венјамин Тошев, Гоце Стефановски – како Гоце Мицкоски итн. Вакви бројни примери на земање ново име и презиме или само презиме наоѓаме и во повоената и во современата македонска литература и култура: Никола Кепев како Коле Чашуле, Бранко Ивановски како Бранко Гапо, Кирил Вангелов Ташков како Кирил Македонски, Јордан Цветановски како Јордан Плевнеш, Раде Павловски како Раде Силјан итн.

Во дел од случаите, идентификацијата на авторот покрај со неговото име се врзува и со прекарот, кој му обезбедува целосна писателска легитимација. На пример, таков е случајот со Кире Димов-Мал Кире, Рампо Левков-Левката, Никола Киров-Мајски, Мито Теменугов-Железни, Томо Смиљаник-Брадина и др.

Исто така, треба да го забележиме и фактот што во одредени периоди, некои македонски автори поради политичко-општествените услови во кои твореле се потпишале или ги потпишале своите трудови со различни форми и варијанти на своите имиња. Така, на пример, драмата *Печалбари*, објавувана во повеќе продолженија во списанието *Луч* од 1937/1938 година, Антон Панов најпрво е потпишан со Антоније Ђ. Пановиќ, Коста Групче се сретнува како Коста Групчевиќ, Григор Прличев – како Γρηγορίου Σταυριδου, а Димитрија Миладинов – како Δ. Χρ. Μηλαδου. Сите тие се производ на немирните времиња во кои живееле и твореле. Меѓутоа, како и да се или биле потпишувани, останува непобитен фактот дека се неизоставен дел од македонската свест, без чие постоење не може да се замисли македонската литература и култура.

Категоризација на псевдонимите

Што се однесува до употребата на различните категории псевдоними, ќе истакнеме дека постојат најразлични причини и начини за криење на идентитетот преку одбирање ново име со менување или само со додавањето на именката Македонски, со локална приврзаност, со идеолошка мотивираност, со покажувања емпатија кон нешто или некого, со професијата на авторот, со терминот „еден“ итн. Исто така, е забележливо што во голема мера имињата на македонските книжевници и други општествени и дејци, во културата, се затскриени и зад иницијали, односно кратенки.

Можеби најчести псевдоними во македонската литература од XIX и од XX век влегуваат во категоријата *кријџионими*, при што авторот, на некаков начин, го навестува својот идентитет. Во практиката, тие најчесто ѝ припаѓаат на поткатегоријата *ајоконими*, што значи употреба на иницијал за името и целото презиме, или некаква форма на скратено презиме, на пример: М. К. Цџепенковъ, П. А. Чачаровъ, Д. Чуповскій и сл. Овие псевдоними се најлесни за дешифрирање иако, поради навидум едноставниот начин на решавање, уште почесто се прават големи грешки, особено кога по иницијалот следува презиме со поголема фреквентност, како на пример: А. Димитровъ за Андон Димитров, Л. Димитровъ за Лазар Димитров итн.

Забележителен број автори и потписи наоѓаме зад *колективниот* псевдоним или *којноним*. Во нашиот случај чести се примерите што се

базирани врз *ејџноними* (со кој се одредува припадност): Единъ Македонецъ (Димитар В. Македонски, Евтим Спространов, Кузман Шапкарев, Петар Бошнаков) или зад поедноставниот: Македонецъ (Димитар Ризов, Димитар В. Македонски, Димитрија Чуповски). Во повеќе случаи регистриравме и исти иницијали, кои им припаѓаат на различни автори: А. Б. (Натанаил Кучевишки, Евтим Спространов), В. К. (Владимир Ковачев, Владислав Ковачев), К. (Ефрем Каранов, Коста Шахов, Кузман Шапкарев) и др.

Иницијалиџе претставуваат еден од можеби најчестите начини за скривање на идентитетот, но и истовремено се и меѓу најтешките криптоними за правилно дешифрирање. Причината лежи во фактот што со: една, две или три букви, кои честопати се сретнуваат во периодиката, може да се потпише кој било. Сепак, дел од нив веќе се распознаени, па така на Д. х. Д. му се препишува на Димо Хаџи Димов, Е. Ј-ва – на Евтимица Јанчева, М. К. Ц. – на Марко Цепенков, I. X. K. – на Јордан Хаџи Константинов-Цинот, К. А. П. Ш. – на Кузман Шапкарев итн. Сите тие се поврзуваат со: почетните букви од нивните имиња, средни имиња и презимиња. Меѓутоа, постојат и случаи на *јсевдоиницијали* кога, авторите, се потпишале со иницијали, коишто не соодветствуваат со вистинските иницијали на нивните имиња и презимиња. Такви се случаите со потписите: А. Б. на Натанаил Кучевишки, А. Б. на Евтим Спространов,² В. на Рајко Жинзифов и др.

Чести се псевдонимите базирани на *геонимиџе* (или *џироиними*) со кои се искажува поврзаност со местото на раѓање или на живеење. Некои од нив влегуваат и во категоријата колективни псевдоними, како на пример: Езерски (Георги Баласчев, Петар Чаулев). Од останатите геоними ќе ги издвоиме: Велешанинъ на Рајко Жинзифов (родум од Велес), Дримколовъ на Христо Матов (родум од Струга, именуван според областа Дримкол по течението на реката Црн Дрим), К. Пельскій на Крсте Мисирков (родум од Постол, со старото име Пела), Бистришки и Бистрички на Васил Ивановски (по реката Бистрица во чија близина се наоѓа родното село на Ивановски, Ловраде, Костурско), Алекси Беломорски на Антон Великов (по Егејското Море), Кратовалиев на Павел Шатев (родум од Кратово), Гоце Полинчанец на Ѓорѓи Абациев (според Полин, старото име на Дојран и родно место на Абациев), П. С. Језерски на Петар Серафимов (родум од Охрид) и др.

Случаите со: Езерски на Георги Баласчев, Дримколовъ на Христо Матов, Беломорски на Матеј Геров или пак со Вардарски на Петар Поп

---

² Евтим Спространов е познат како автор, кој има голем број псевдоними, можеби и најмногу во новата македонска книжевност, кои можат да се сместат во повеќе категории. Да се погледне кај: Миронска-Христовска, Валентина. (2004). *Литературнојто дело на Евџим Сјросџранов*. Скопје: ИМЛ.

Арсов се интересни бидејќи дозволуваат навлегување во уште една потесна категорија геоним, а тоа се псевдоними базирани на *хидроними*, односно потписот врз чија основа лежи именувањето на водена површина: река, езеро или море. Во оваа пригода ќе истакнеме и малку поинаква самоидентификација, која произлегува од родното место, од местото од каде што потекнуваат и/или се пренесуваат генерациски: Коце Солунски (според градот Солун), Цветан Беличански (според селото Белица), Спирос Прилепчански (според градот Прилеп), Загорка Присаѓанец, подоцна Тодоровска (според селото Присад) итн.

Успеваме да пронајдеме и псевдоними, кои ги сместивме во поткатегијата *френоними* со кои се изразува лична црта или некаква карактеристика на творештвото. Тоа се псевдоними на кои авторите им посветиле посебно внимание, најчесто поради интимни чувства, кои раскажуваат сопствена приказна и кои се поврзани со потребата да се даде, колку што се може, поличен тон на објавата. Таков е, на пример, псевдонимот Посмртче, кој, Димитрија Чуповски, го употребил бидејќи се родил по смртта на татко му, убиен од некаква разбојничка банда. Такви се и Правдољубовџ на Андреја Петкович („борец за правда“), Богомолец на Натанаил Кучевишки („молител кон Бога“, свештеник), Даскалетина на Трајко Китанчев (истакнува дека бил учител), Демократџ на Димитар Ризов (ја покажува неговата политичка определба), К. Бранислав на Константин Петкович („бранител на Словените“), Ангел Жаров на Михаил Сматакалев (жар, оган, сила), слично како и Пламенов на Петар Шанданов и др.

Го евидентираме и присуството на *лајтинизмиџе*, односно псевдонимите запишани со латински букви. Такви се потписите A. Brutus на Антон Драндар, Clava Literalis на Иван К. Божинов, Falco Peregrinus на Никола Поп Филипов, Galicanin на Георги Капчев, Кара-Воигош на Евтим Спространов, Rouge на Христо Силјанов и др. Меѓу нив, како *орниџоним*, односно потпис врз основа на именување на птица, засега како единствен во македонската книжевност од XIX век ќе го наведеме Falco Peregrinus (сивиот сокол) на Никола Поп Филипов. Меѓу револуционерните псевдоними од овој тип го сретнуваме именувањето на Јане Сандански како Пирински орел.

Фразеонимџе ѝ припаѓаат на групата фиктоними, а нивната суштина е употреба на цели фрази при изборот на псевдонимот. Македонската литература познава повеќе вакви примери, кои потешко се дешифрираат. Во себе најчесто го содржат термините „некој“ или „еден“. Најпознатиот фразеоним во нашата книжевност му припаѓа на Димитрија Миладинов, во една ситуација потпишан како: Некој отъ епархията Охридска.

Два интересни случаи на кои, авторите, се решиле да ги употребат се псевдонимите поврзани со Ѓорче Петров и Георги Трајчев. Станува

збор за категоријата *мајџроним*, при што псевдонимот се образува од името или презимето на мајката. Овие двајца автори се одлучиле да го направат тоа со земање на презимето на мајката. Така, Ѓ. Петров се потпишал како Г. Тосков (од Злата Тоскова), а Г. Трајчев како Г. Майковъ и Ѓјорѓи Майковъ (со значење што произлегува од именката мајка).

Дешифриравме и *хероизми*, односно употреба на псевдоними во чија основа се употребени имиња на вистински личности и ликови од книжевни дела. Така, Димо Хаџи Димов се потпишувал како Авиценуѕ (според персискиот филозоф, астроном, поет), Теодосиј Гологанов се потпишувал како Черноризец Храбър (според средновековниот македонски духовник и писател), Димитар Ризов како Д. Инсаровъ (според Димитриј Инсаров, лик од романот *Сјроџи новиише они* на Иван С. Тургењев) итн.

Пајзонимиише се многу ретки. Нивната цел е да предизвикаат комичен ефект, потсмевајќи се некому или иронизирајќи некоја ситуација. Примерот со Јордан Ангелов, уредник на македонскиот револуционерен хектографски весник *Шило* (пишуван со рака), потпишуван како Шахинъ бей (Шахин бей бил важен османски службеник) зборува сам за себе.

Познати се неколку случаи на *асџроними*, односно употреба на ѕвезди. Такви се примерите со: Константин Миладинов, Рајко Жинзифов, Георѓи Баласчев, Евтим Спространов и Ѓорче Петров, кои астронимите ги употребиле во различни форми (***, * * *, * * *). Утврдивме и еден случај на комбинација на една буква (иницијал) со неколку ѕвезди (астроним) преку примерот Х*** на Харитон Генадиев.

Ретки се и *џџилонимиише*. Тие се користени само од неколку автори за да го означат стекнатото звање, односно високиот општествен статус. Така, со Д-рџ Д. Влаховъ се потпишувал Димитар Влахов, а со Д-рџ Н. Геннадиевъ се потпишувал Никола Генадиев. Познат е и случајот со Матеј Геров кај кој титлонимот доктор (д-р) всушност претставува псевдоним, како во дадениот случај со потписот: д-р Ницев. Бидејќи станува збор за потпис, кој не ја покажува вистинската професија, занает или дејност на личноста, но и самото именување е лажно, овој титлоним поконкретно ќе го сместиме во категориите: *џсевроџџилоним*, односно *арисџоним*.

Како посебна категорија на псевдоними се сметаат *калџиџе*. Тоа се зборови или изрази добиени од буквален превод на туѓ збор или туѓ израз. Најпознатиот пример во македонската литература од XIX век го поврзуваме со Ксенофон Синзиф, чиј буквален превод на словенски е Рајко Жинзифов. Причината за ваквиот потег на Жинзифов е веќе добро позната во македонската книжевна историја, а тоа е неговото престорување „од Савел во Павел“, односно народносо осознавање,

отфрлање на грчкото влијание и самоидентификување. Друг пример, кој ѝ припаѓа на современата македонска книжевност поврзан со калкирањето, е псевдонимот Теофил С., со кој се служел Бошко Смаќоски. Имено, името Теофил е со грчко потекло со значење богољубив, односно Богољуб. Варијантата на ова име е Бошко, што во суштина соодветствува со Теофил. Инџијалот С., пак, соодветствува со презимето на авторот, Смаќоски.

Калкирањето во обратна насока или преведување од кирилица на латиница, односно *латинизирање* на сопственото име забележуваме во случаите со велешанецот Андреј Протич потпишувачан и како Audrey Protitch, и со битолчанецот Никола Геннадиев потпишувачан како Nicolas Ghennadieff. Карактеристично е што овие наши автори во делата објавени на некој од јазиците на западноевропските земји (претежно на француски) ја добивале формата –ef, –eff, –ew, –off (Панчо Хаџи Мишев како Р.-Н. Mischef, Георги Стрезов како М. Georges Strézoff, Харитон Геннадиев како Chariton Ghennadiew).

Како куриозитет ќе го наведеме и единствениот пример базиран на *фиџоним* до којшто успеавме да дојдеме, што му припаѓа на Димитар Г. Молеров, потпишан како Пиновски-Зеленъ Боръ, односно псевдоним што означува дрво или растение (зелен бор).

Ќе наведеме уште еден случај, значаен за нас, бидејќи се однесува на еден од основоположниците на современата македонска книжевност, Коста Солев. Интересното е што двата негови најпознати псевдоними се инспирирани и се земени во чест на жените што ги сакал. Првиот од нив, во одредена мера му станал и лично име, со кое е препознатлив во нашата литература, добропознатиот Рацин. Како што е добро познато, ова име Солев го зел во чест на Рахилка (Раца) Фирфова, љубовта од неговите ученички денови во Велес. Вториот псевдоним Невен Пејко, од неколкуте со коишто се користел, е поврзан со Невенка Вуиќ, уште една љубов на Солев, но овојпат од подоцнежните години (Рацин 1987), кога тој веќе бил активен член на напредното работничко и комунистичко движење во Македонија и во тогашна Југославија.

Во суштина, овие наши согледувања ги изнесуваме како пример за можностите за понатамошни истражувања на полето на псевдонимноста, но и како потреба за разјаснување на потребите и начините да се пишува со затскриено име. Изнесеното го сметаме за важна основа и за давање увид за комплексноста на ова прашање. Исто така, сметаме дека изнесените примери се доволни за решавање на некои недоумици што произлегуваат од постапката при осознавање и дешифрирање на псевдонимите, вклучително и нивните категории, поткатегории, типови и сл. Во нашиот случај, утврдувањето на потесна категорија псевдоними го искористивме како показ за можностите што ги нуди псевдонимноста за да овозможиме поблиско осознавање на

процесите и на начините на работа при анализа, категоризација, па и дешифрирање на псевдонимите.

Литература/References:

- Бързовец. (1910). „Къмъ селчане отъ Рѣка“. *Дебрски гласъ*, 25. [Brzovec. (1910). Towards Selchans of Reka. *Debrski glas*, 25]. (In Bulgarian).
- Грждовянинъ. (1897). „Критика“. *Новини*, 2. [Grondovyanin. (1897). Criticism. *Novini*, 2]. (In Bulgarian).
- Ковилоски, Славчо. (2021). Псевдонимите и анонимите во македонската книжевност од XIX век“. *Спектар*, 77. Скопје: Институт за македонска литература [Koviloski, Slavcho. (2021). Pseudonyms and Anonyms in Macedonian Literature in the 19th century. *Spektar*, 77. Skopje: Institute of Macedonian Literature] (In Macedonian.)
- Масанов, И. Ф. (1956). *Словарь псевдонимов русских писателей, ученых и общественных деятелей*, в четырех томах. Москва: Издательство Всесоюзной книжной палаты [Masanov, I.F. (1956). *Dictionary of Pseudonyms of Russian Writers, Scientists and Public Figures*, in four volumes. Moscow] (In Russian.)
- Майковъ, Г. (1894а). „Дописки“. *Новини*, 24. [Maikov, G. (1894а). Letters. *Novini*, 24]. (In Bulgarian).
- Майковъ, Ѓиорѓи. (1894б). „Дописки“. *Новини*, 43. [Maikov, Giorgi (1894б). Letters. *Novini*, 43]. (In Bulgarian).
- Миронска-Христовска, Валентина. (2004). *Литературното дело на Евтим Спировски*. Скопје: ИМЛ. [Mironska-Hristovska, Valentina. (2004). The Literary Work of Evtim Sprostranov. Skopje: IML] (In Macedonian.)
- Поленаковиќ, Харалампие. (1973). *Во екош на народнојо будење*. Скопје: Мисла. [Polenakovic, Haralampie. (1973). *In the Heat of the National Awakening*. Skopje: Misla] (In Macedonian.)
- Поплазаров, Ристо. (1974). „Тетовските паши - труд на Ѓорче Петров“. *Гласник на Институтот за национална историја*, 1. Скопје. [Poplazarov, Risto. (1974). Pashas of Tetovo – work by Gjorce Petrov. *Review of Institute of National History*, 1. Skopje] (In Macedonian.)
- Рацин, Кочо Солев. (1987). *Проза и публицистика*. Избор, редакција и предговор Васил Тоциновски. Скопје: Наша книга. [Racin, Kocho Solev. (1987). Prose and Journalism. Selection, Editorial and Preface Vasil Tocinovski. Skopje: Nasha kniga] (In Macedonian.)
- Ристовски, Блаже. (1982). *Појави и профили*, 2. Скопје: Студентски збор. [Ristovski, Blazhe. (1982). *Manifestations and profiles*, 2. Skopje: Studentski zbor] (In Macedonian.)
- Ристовски, Блаже. (2009). *Димитрија Чувовски и македонската национална свесност*. Скопје: Плус продукција. [Ristovski, Blazhe. (2009). *Dimitri Cirovski and Macedonian National Consciousness*. Skopje: Plus produkcija] (In Macedonian.)
- Спасов, Александар. (1989). „Кој е автор на стихотворбата ‘Глас од далека земља’?“. *Македонска поезија, XIX век*. Скопје: Македонска книга. [Spasov, Aleksandar. (1989). “Who’s the Author of the Poem ‘A Voice From a

- Faraway Land'?"'. *Macedonian Poetry, 19th century*. Skopje: Makedonska kniga] (In Macedonian.)
- Тодоровски, Гане. (1968). *Прејходниците на Мисирков*. Скопје: Мисла. [Todorovski, Gane. (1968). *The Predecessors of Misirkov*. Skopje: Mislа] (In Macedonian.)
- Тоциновски, Васил. (2007). *Златниот клас*. Скопје. [Tocinovski, Vasil. (2007). *The Golden Wheat Spike*. Skopje] (In Macedonian.)
- Тоциновски, Васил. (2010). *Преовесници*. Скопје: Академски печат. [Tocinovski, Vasil. (2010). *The Heralds*. Skopje: Akademski pechat] (In Macedonian.)
- Тр-въ, Г. (1894в). „Дописки“. *Новини*, 67. [Tr-v, G. (1894v). Letters. *Novini*, 67]. (In Bulgarian).
- Я-ва, Е. (1898). „Дописки“. *Новини*, 73. [Y-va, E. (1898). Letters. *Novini*, 73]. (In Bulgarian).